Trepka, Edmund

Obrady Sekcji Historii Nauk Chemicznych

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 4/4, 762-763

1959

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Plan obejmuje również opublikowanie 39 tomów serii „Klasycy nauki", zawierającej wybrane dzieła wielkich uczonych całego świata. W serii tej ukazać się mają m. in. w rosyjskich przekładach kopernikowskie *De revolutionibus* i wybrane pisma Smoluchowskiego. Oprócz tego przewiduje się przekształcenie obecnego wydawnictwa nieperiodycznego „Woprosy istorii jestiestwoznanija i tiechniki" na kwartalnik.

Stopniowe przechodzenie w planie Instytutu od opracowań szczegółowych do syntetycznych wiązać się musi z pogłębieniem problematyki metodologicznej, w szczególności z przedyskutowaniem zagadnień powiązań rozwoju nauki i techniki z rozwojem czynników ideologicznych, filozoficznych, społecznych i ekonomicznych. Problematyka ta znalazła wyraz w programie konferencji, w szczególności w referatach Zworykina, Kolmana i Dorogowa oraz w wypowiedziach dyskusyjnych. Zainteresowanie wzbudziły też referaty Konfiediератowa i Szuchardina na temat prawidłowości występujących w rozwoju techniki. O znaczeniu przywiązywanym do dyskusji metodologicznych świadczyły głosy proponujące zorganizowanie regularnego seminarium teoretycznego z zagadnień historii techniki. Z delegacji polskiej w dyskusji nad powyższymi grupami zagadnień na wspólnych posiedzeniach sekcji historii techniki zabierali głos E. Olszewski i M. Radwan.

W dyskusji mówiono też o znaczeniu ideologiczno-wychowawczym badań i nauczania w zakresie historii nauki i techniki. Historia techniki może jednak odegrać i innego jeszcze rodzaju rolę. Jak na konkretnych przykładach wskazywał referat Danilewskiego i kilka głosów w dyskusji, badania nad dawnymi metodami technologicznymi mogą nasunąć nowe rozwiązania we współczesnym postępie technicznym. Tak np. badania nad odlewnictwem sprzed kilkuset lat stały się już podstawą paru patentów, archiwalne zaś badania dawnych pomysłów patentowych — zarówno przyjętych jak i odrzuconych — stały się w elektrotechnice podstawą nowych udoskonaleń i wynalazków.

Ten sposób podejścia do prac nad historią techniki wysuwa na plan pierwszy ważność badań technologicznych jako podstawowego narzędzia w historii techniki. Mówił o tym referat Danilewskiego, mówiło kilku dyskutantów [6], myśl ta przewijała się i poprzez niektóre dyskusje sekcyjne.

Cały przebieg obrad plenarnych pozwala na wyciągnięcie wniosku, iż radziecka historia przyrodoznawstwa i techniki ma już poza sobą okres kryzysowy, że wychodzi z niego opierając dalsze badania na szerszych i solidniejszych niż poprzednio podstawach .

OBRADY SEKCJI HISTORII NAUK CHEMICZNYCH
(napisał E. Trepka)

Sekcja odbyła 3 posiedzenia, na których łącznie wygłoszono 17 referatów. Średnia frekwencja wynosiła 20—30 uczestników.

Tematyka referatów była dość różnorodna, nie związana z pewnym określonym problemem. Znaczna część referatów dotyczyła mniej znanych prac

[6] M. in. I. L. Znaczko-Jaworski, którego poglądy w tym zakresie czytelnicy „Kwartalnika" znają z artykułu *Badania doświadczalne nad starożytnymi zaprawami budowlanymi i materiałami wiążącymi* w nr 3/1958.

lub nie opublikowanych materiałów wybitnych chemików rosyjskich. Uwagę skupił referat S. A. Szczukariewa (z Leningradu) przedstawiający poglądy Mendelejewa na tzw. wtórną (dodatkową) okresowość własności pierwiastków chemicznych.

Inne referaty dotyczyły ewolucji pojęć i teorii w różnych dziedzinach chemii, jak np. teorii budowy związków chemicznych, stereochemii, historii powstawania poglądów elektronowych, termodynamiki chemicznej. W referatach tych zostały uwypuklone zasługi rosyjskich chemików, często pomijane lub niedoceniane w literaturze naukowej krajów zachodnio-europejskich.

Dwa referaty poświęcone były zobrazowaniu stosunków łączących chemików rosyjskich i cudzoziemskich w drugiej połowie XVIII w. (referat N. M. Raskina) i pierwszej połowie XIX w. (referat J. A. Musabiekowa).

Referat M. G. Fajersztajna (z Kiszyniowa) *Gerard i rewolucja francuska 1848 r.* wygłoszony z wielkim temperamentem, wywołał pewne krytyczne uwagi przewodniczącego wobec dość jednostronnego podejścia do tematu. Niektóre tematy miały charakter raczej przypadkowy, jak np. *Archeologiczna technologia szkła* (M. A. Biezborodow z Mińska) lub *Historia poznania reakcji nitrowania* (A. J. Awierbucha z Leningradu).

Dwa referaty wygłoszone były przez chemików mieszkających poza granicami ZSRR. Jeden dotyczył historii pewnych kierunków chemii fizycznej w Niemczech, a drugi (E. Trepki) poświęcony był zobrazowaniu osiągnięć polskich chemików w dziedzinie syntezy barwników i ich zastosowań.

Prawie każdy referat wywoływał liczne zapytania, a nad niektórymi rozwijała się ożywiona dyskusja. Poziom wystąpień był na ogół wysoki i świadczył o dobrej orientacji uczestników. Niektórzy młodzi dyskutanci wykazali nieprzeciętną erudycję. Przewodniczący w końcowym obszerniejszym przemówieniu, dziękując prelegentom i stwierdzając celowość wymiany poglądów pomiędzy naukowcami z różnych środowisk, podkreślił potrzebę stopniowego przejścia od prac mających charakter przyczynków do prac syntetycznych, obrazujących rozwój pewnych dziedzin na tle ogólnych stosunków kulturalnych.

OBRADY SEKCJI HISTORII METALURGII
(napisał M. Radwan)

Sekcja odbyła 2 posiedzenia, na których wysłuchano referatów.

Referat wprowadzający wygłosił A. S. Fiodorow na temat rozwoju intensyfikacji procesów metalurgicznych przez zastosowanie tlenu, a więc na temat wybitnie aktualny, który zajmuje uwagę wszystkich współczesnych hutników. Referatu ujętego historycznie i w świetle perspektywy najbliższych czasów uczestnicy wysłuchali z wielkim zajęciem. Tlen — pod warunkiem obniżenia jego kosztu — może wywołać decydujący przewrót we wszystkich działach metalurgicznych: w wielkich piecach, stalowniach, odlewniach itd.

N. N. Rubcow dał bardzo piękną sylwetkę odlewnika moskiewskiego z XVI wieku, Andrieja Czochowa, twórczy „cara-puszki" i wielu armat z niezwykle pięknymi i pomysłowymi ornamentami.

Inne referaty dotyczyły historii bądź oddzielnych zakładów (I. M. Szapował — o Hucie Dniepropietrowskiej, N. K. Łaman — o najstarszej wytwórni